

УДК 330.322

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

СИНИЦЯ Тетяна Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент

ОСЬМІРКО Інна Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

ТОПЧІЙ Ганна Сергіївна

кандидат педагогічних наук

Актуальність досліджень в області інноваційної діяльності визначається тим, що в даний час інновації визнаються ключовим чинником економічного зростання, особливо коли українська економіка прагне до гідного й органічного входження у світове співтовариство. Подолання відставання практично у всіх галузях і виробництвах припускає посилення інноваційного характеру підприємницької діяльності, формування особливої інноваційної сфери та законодавчого її регулювання.

В Україні питанням змісту, чинників формування та особливостей розвитку національної інноваційної системи (НІС) останнім часом присвячується велика кількість

досліджень. Зокрема С. Покропівним наводиться аналіз сучасного інноваційного потенціалу та системи управління інноваціями на різних рівнях [1]. М. Петрина наводить визначення НІС та розглядає її структуру, особливості функціонування [2]. Л. І. Федуловою та М. Т. Пашутою визначено роль НІС в інноваційному розвитку, проаналізовано окремі її компоненти, визначено стан державного регулювання інноваційних процесів, запропоновано заходи державної інноваційної політики як складової НІС [3]. В. П. Антонюк, Ю. С. Дорофієва визначають напрями і моделі трансформації інноваційної діяльності у контексті міжнародної інтеграції [4]. Л. І. Федуловою запропоновано та обґрунтовано комплекс організаційних механізмів формування та забезпечення результативної регіональної інноваційної системи в умовах України [5].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування необхідності проведення інноваційних реформ в Україні, враховуючи особливості розвитку національної інноваційної системи та світовий досвід інновацій.

Не дивлячись на те, що в Україні ще достатньо розвинена мережа наукових і науково-технічних установ різного профілю: діють наукові школи високого рівня; виконується безліч перспективних досліджень, здатних підвищити конкурентоспроможність вітчизняної економіки, – забезпеченню інноваційних зрушень в економіці заважає відсутність, в першу чергу, ефективного механізму практичної реалізації вітчизняного науково-технічного потенціалу. В умовах ринкової економіки науково-технічний потенціал держави виявився як нераціональний за декількома ознаками (не відображає потреби реального сектора економіки; харак-

теризується низькою інтенсивністю; некомерційною суттю розробок тощо). До того ж за роки кризи він певною мірою зруйнувався через незатребуваність, відбулося зниження кваліфікації наукових кадрів; виникло відставання в порівнянні із загальносвітовим рівнем досягнень НТП у деяких сферах.

Обсяг фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2010 р. (у порівнянні з 2009 р.) за рахунок Державного бюджету зменшився на 3,3% і становив 3704,3 млн грн, його частка в загальному обсязі фінансування скоротилася на 2,2%; підприємницького – на 6,1% (1627,6 млн грн і 1,6%), за рахунок коштів державного сектора – на 11,9% (318,1 млн грн і 0,6%); фінансування за рахунок коштів іноземних джерел збільшилося на 17,9% (2315,9 млн грн і 3,4%). Питома вага загального обсягу фінансування витрат у ВВП становила 0,82% (у 2009 р. – 0,86), у тому числі коштів Державного бюджету

– 0,34%. Так, для порівняння, частка витрат на виконання досліджень і розробок у ВВП зарубіжних країн у 2009 р. склали: у Фінляндії, Швеції, Данії більше ніж 3% (3,96; 3,62; 3,02 відсоткових пункти відповідно), у Німеччині, Австрії, Франції більше ніж 2% (2,82; 2,75; 2,21 відсоткових пункти відповідно), у Бельгії, Словенії, Норвегії, Португалії, Іспанії, Росії більше ніж 1% (1,96; 1,86; 1,8; 1,66; 1,38; 1,24 відсоткових пункти відповідно).

Негативні тенденції в структурі фінансування науки свідчать про відсутність партнерства держави і бізнесу в інноваційному процесі, що обумовлює фрагментарність, а отже і низьку ефективність інноваційної системи України.

Великі диспропорції спостерігаються в структурі фінансування інноваційної діяльності підприємств, так, у 2008 – 2010 рр. близько 70% витрат на інновації забезпечується власними коштами підприємств, а частка державного фінансування становить лише 2 – 3% (табл. 1).

Таблиця 1

Групування промислових підприємств за джерелами фінансування інновацій [11]

	2005		2009		2010	
	Всього	у % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Всього	у % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Всього	у % до загальної кількості інноваційно активних підприємств
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, у тому числі за рахунок коштів	1193	х	1411	х	1462	х
власних	889	74,5	969	68,7	1043	71,3
Державного бюджету	31	2,6	31	2,2	23	1,6
місцевих бюджетів	13	1,1	9	0,6	17	1,2
позабюджетних фондів	2	0,2	1	0,1	2	0,1
вітчизняних інвесторів	13	1,1	12	0,9	12	0,8
іноземних інвесторів	19	1,6	23	1,6	11	0,8
кредитів	75	6,3	51	3,6	36	2,5
інших джерел	10	0,8	6	0,4	8	0,5

Зовнішні недержавні джерела фінансування інновацій залишаються обмеженими: частка довгострокових кредитів у структурі кредитного портфеля українських банків становить 18 – 20%; обсяг залученого венчурного капіталу в Україні оцінюється на рівні близько 400 млн доларів США, проте фактично інвестовано не більше 100 млн, що становить 2 дол. США на душу населення [6].

Але не дивлячись на всі перераховані негативні тенденції, для побудови інноваційної економіки є всі передумови, головним з яких є все ще значний науковий і промисловий потенціал. Так, незважаючи на значне відставання від розвинених країн Європи за показниками насиченості науковими кадрами на 10 тисяч зайнятого населення, Україна поки що має вагомий науково-технічний потенціал (на-

приклад, у Фінляндії цей показник сягає 230, у Данії – 143, у Німеччині – 124, в Україні – 51) [7].

Створення нових знань і технологій та їх використання на користь соціально-економічного розвитку держави визначають роль і місце країни в світовій спільноті та рівень забезпечення національної безпеки. У розвинених країнах 80 – 95% приросту валового внутрішнього продукту припадає на частку нових знань, втілених в техніці і технологіях, тобто в цих країнах розвивається інноваційна економіка. Основними ознаками інноваційної економіки є: наявність сучасних інформаційних технологій і комп'ютеризованих систем; наявність розвинутої інфраструктури, що забезпечує створення національних інформаційних ресурсів; прискорена автоматизація і

комп'ютеризація всіх сфер і галузей виробництва й управління; створення і оперативне впровадження в практику інновацій різного функціонального призначення; наявність гнучкої системи випереджаючої підготовки і перепідготовки кваліфікованих фахівців [8].

Разом з тим, у вітчизняних джерелах недостатньо розглянуто інноваційну діяльність у розвинених країнах в ракурсі її екстраполяції на національну інноваційну систему, враховуючи особливості вітчизняної економіки. Сьогодні і в Україні проголошений курс на формування основних засад інноваційної моделі розвитку та економіки знань, підґрунтям для цього став Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні [9]. Метою Закону є забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Правовою основою формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності є Конституція України, Закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності поділяються на стратегічні (до 10 років) та середньострокові (до 5 років) пріоритетні напрями.

Стратегічними пріоритетними напрямами на 2011 – 2021 роки є:

- 1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- 2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- 3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- 4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- 5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

б) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Середньострокові пріоритетні напрями можуть бути загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів.

Для розвитку інноваційної економіки в країні необхідно створити належні умови та механізми стимулювання інноваційної діяльності. З цього приводу розглянемо деякі важливі моменти.

По-перше, необхідно забезпечити розвиток національної інноваційної системи як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки в рамках Концепції розвитку національної інноваційної системи [10].

Метою цієї Концепції є визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Реалізація напрямів та виконання завдань розвитку національної інноваційної системи, визначених Концепцією, дасть змогу до 2025 року:

- створити умови для провадження ефективної діяльності суб'єктами, які створюють (сприяють створенню) та поширюють нові знання та технології, а також застосовують їх у господарській діяльності;
- збільшити частку інноваційної продукції в прирості валового внутрішнього продукту, яка повинна досягти не менш як 30 відсотків загального обсягу приросту валового внутрішнього продукту;
- забезпечити інтеграцію вітчизняного сектора наукових досліджень і розробок до світового науково-технологічного простору;
- активізувати залучення об'єктів інтелектуальної власності, матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів для забезпечення технологічного розвитку національної економіки;
- збільшити до 50 відсотків частку інноваційної продукції в обсязі виробництва промислової продукції;
- підвищити до 60 відсотків частку інноваційно активних підприємств у промисловості та до 30 відсотків частку сектора високотехнологічних виробництв у структурі обробної промисловості;
- збільшити у 5–7 разів обсяг експорту високотехнологічної продукції та технологій.

По-друге, необхідне чітке розмежування сфер повноважень державних і регіональних органів управління інноваційною діяльністю та формування регіональної інноваційної системи (PIC), що матиме прояв в положеннях державної і регіональної інноваційної політики. Головною метою формування регіональної інноваційної системи є створення науково-технічних і технологічних, соціально-економічних і правових умов і механізмів для забезпе-

чення стійкої динаміки зростання економіки і рівня життя населення на основі виваженої трансформації економіки регіону.

Як свідчить зарубіжний досвід, вирішення країнами своїх політико-економічних, технологічних і економічних проблем, ефективність міжнародного співтовариства значною мірою визначається рівнем регіонального розвитку і співвідношенням потреб та ресурсів окремих регіонів, тобто саме регіон стає основним суб'єктом господарювання й інтеграційних процесів. Практично всі розвинуті країни намагаються створити такі умови для розвитку регіонів, які б дали змогу їм повністю реалізувати їхній потенціал, максимально збільшити внесок у національну економіку.

В Україні одним із основних факторів економічного зростання конкурентоспроможності галузей економіки регіону є прискорений розвиток науки та ефективне використання науково-технічного потенціалу. Сьогодні регіони все більше сприймаються як рівень, де інновації розвиваються найефективніше через співтовариства інноваторів, місцеві кластери і через ефекти взаємного збагачення дослідницьких інститутів. Але стати лідером в новій парадигмі можна тільки за умови, що ключові інститути спеціалізуються в областях, де вони можуть стабільно утримувати лідируючі позиції. Якщо регіональні інститути здатні постійно проводити знання в певних областях, регіон може стати привабливим для інвестицій транснаціональних компаній. Спеціалізуючись в конкретних областях знань, регіони зможуть запропонувати крупним компаніям найбільш відповідні для них умови.

На сучасному етапі в Україні спостерігається досить нерівномірний розвиток інноваційної діяльності за регіонами. Так, за розрахунками регіональних індексів інноваційного розвитку виявлено, що всього три регіони України мають відносно високий рівень інноваційного розвитку (Запорізька область – 2,09; Харківська – 1,53; Івано-Франківська – 1,38), ще в трьох він оцінюється як середній (Сумська область – 1,23; Одеська – 1,07; Тернопільська – 0,98), у 75% регіонів він є низьким і дуже низьким. Це стосується навіть тих регіонів України, які мають значний індустриальний та науковий потенціал (Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Луганська області) [4].

Так, активізація діяльності держави і органів місцевого самоврядування по вказаних вище пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності сприятимуть зниженню проявів регіональної асиметрії та розвитку регіональних інноваційних систем. Кожна область повинна мати свої пріоритетні напрями розвитку відповідно до стану власної науково-промислової бази, виходячи із потенціалу виробничих можливостей регіону, орієнтуючись на наявні ресурси та ринкові потреби.

Для чіткої узгодженості і координації зусиль із реалізації стратегічних та тактичних завдань щодо створення регіональних інноваційних систем повинна бути сформована низка заходів, щодо:

- 1) розвитку інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, цен-

трів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів тощо);

- 2) першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямкам загальнодержавного рівня;
- 3) прямого бюджетного фінансування та співфінансування;
- 4) відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках;
- 5) часткової компенсації вартості виробництва продукції;
- 6) кредитів за рахунок коштів Державного бюджету, кредитів (позик) і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;
- 7) субвенцій з Державного бюджету місцевим бюджетам;
- 8) податкових, митних та валютних преференцій.

У свою чергу, процеси ефективного формування та успішного функціонування цілісного регіонального поля потребують чіткого планування, узгодження і координації всіх стратегічних та середньострокових програм, контролю за їх виконанням, тобто повного спектру управлінських функцій. Тому організації інноваційного розвитку повинно передувати створення принципово нової структури органів управління цим процесом [12, с. 486]. Неодмінною умовою побудови ефективної системи регіонального управління інноваціями є чітке визначення складу завдань і функцій кожної управлінської ланки в галузі управління інноваціями, визначення їхньої компетенції, порядку взаємодії між собою, форм і методів адміністративного і економічного впливу по вертикалі і координації горизонтальних зв'язків.

При формуванні РІС необхідне створення органу управління інноваціями в регіоні, який контролює всі питання інноваційної діяльності. Цей орган може бути представлений структурою, що приймає основні рішення з регіонального розвитку та забезпечує інноваційний розвиток регіону. До складу цієї структури входять: Рада технопарків; міжвузівська Рада; суспільна Рада при голові обласної Ради (губернаторі), що буде регулярно розглядати пакет стратегічних пропозицій, які розроблюються регіональними інноваційними структурами; Регіональний інноваційний центр як корпорацію зацікавлених інноваційних структур, вузів, науково-дослідних інститутів і бізнес-структур, що бере на себе організацію робіт зі створення і розвитку регіональних інноваційних систем, експертно-консалтингове й аналітичне забезпечення, організацію виставок, ярмарків і презентацій інноваційних проектів, інформатизацію і паблік-релейшенз робіт, тобто основною метою цього центру є забезпечення комплексного науково-технічного розвитку регіону в органічному поєднанні з вирішенням пріоритетних завдань економічного і соціального розвитку території; Регіональна інвестиційно-фінансова служба, яка включає інноваційний, інвестиційний, страховий та венчурні фонди, як фінансовий інструмент підтримки науки та розвитку технологій; Інформаційно-виставковий

центр як місце для проведення бізнес-інноваційних форумів, конференцій, презентацій; Служба експертизи, як незалежний орган, який має здійснювати незалежну експертизу представлених на розгляд місцевих органів влади проектних розробок інноваційного характеру за критеріями їх ефективності, інноваційності, відповідності пріоритетним напрямкам розвитку економіки регіону.

Головним завданням регіональних органів влади є сприяння в реалізації державної інноваційної політики та створення умов для активізації інноваційної діяльності. Доцільність формування РІС в регіонах обумовлена наступними чинниками:

- процес формування РІС передбачає облік індивідуальних особливостей соціально-економічної структури регіону і спрямований на збереження і зміцнення системи, що вже склалася в регіоні;
- знання набувають особливої ролі в економічному розвитку країни і регіонів, при цьому створення знань не обмежується дослідницькою діяльністю, воно включає також використання організаціями інноваційних способів управління й удосконалення традиційної діяльності (організація виробництва, маркетинг, збут тощо);
- формування РІС як сукупності підприємств і організацій, що працюють в інноваційній сфері регіону, університетів, науково-дослідних інститутів, державних структур управління дозволяє виявити можливі типи їх взаємодії з метою розробки регіональних інноваційних програм, формування регіональної інноваційної політики;
- виділення РІС як самостійного об'єкта управління є однією з ключових умов постійної орієнтації науково-дослідних і освітніх організацій на рішення програм регіонального розвитку.

Створення РІС повинне бути етапним. На початковому етапі основні зусилля повинні бути спрямовані на запуск правових, організаційних і фінансових механізмів, що забезпечують формування РІС. У середньостроковій перспективі слід забезпечити побудову основних елементів регіональної інноваційної системи, зв'язаної з іншими регіональними інноваційними системами держави. У довгостроковій перспективі розвиток РІС повинен бути суміщений із загальнодержавною стратегією створення в країні високоефективної самодостатньої інноваційної економіки.

Побудова РІС повинна включати як мінімум два рівні: верхній рівень регіональної інноваційної системи, спрямований на забезпечення умов крупних міжрегіональних інноваційно-інвестиційних державних проектів; нижній рівень регіональної інноваційної системи, що забезпечує стимулювання інноваційних процесів у малому і середньому бізнесі.

Для ефективного функціонування РІС потрібне створити регіональну інноваційну інфраструктуру. Ключовими напрямками, на яких слід зосередитися в плані створення інноваційної інфраструктури, є наступні: створення структур, спрямованих на підтримку підприємництва всіх видів та розвиток сприятливого ділового середовища, включаю-

чи створення інноваційної фінансової системи, до якої відноситься розвинена банківська система, система страхування інвестиційних ризиків; створення системи інформування інноваційних інвесторів; розробка і ухвалення законодавства, стимулюючого інноваційно-інвестиційні проекти.

По-третє, необхідне проведення комплексу заходів щодо підтримки малого та середнього бізнесу.

Основними передумовами успішності малого інноваційного бізнесу є:

- 1) поглиблення спеціалізації при проведенні наукових розробок, що приводить до підвищення конкурентоспроможності малих інноваційних фірм порівняно з крупними підприємствами;
- 2) малий інноваційний бізнес займає ті ніші, які здаються для крупного бізнесу або неперспективними, або високо ризиковими;
- 3) малий інноваційний бізнес займається розробкою і освоєнням оригінальних нововведень;
- 4) на відміну від крупних підприємств в малому інноваційному бізнесі всі етапи інноваційного процесу (розробка, впровадження, виробництво і збут нової наукоємкої продукції) об'єднуються під керівництвом однієї особи, що прискорює отримання кінцевого результату інноваційної діяльності;
- 5) мале інноваційне підприємство концентрує зусилля і засоби на завершальних стадіях створення нововведень і на перших етапах його розповсюдження; це означає, що фактично починає науково-виробничу діяльність відразу з дослідно-конструкторських розробок, мета яких – досягти високої технологічності виробу і швидко налагодити його промислове виготовлення;
- 6) відносно невисокі експлуатаційні витрати.

Дослідження показують, що малі інноваційні підприємства завдяки духу підприємницького новаторства, гнучкості, використанню ризикового капіталу раціональніше використовують свій науково-технічний потенціал, результати фундаментальних і прикладних досліджень, впроваджуючи близько 70% зроблених ними винаходів, тоді як крупні корпорації – тільки половину. Наприклад, в США за останнє десятиліття близько 55% всіх інновацій і приблизно 75% нових робочих місць були створені в секторі малого інноваційного підприємництва. Таким чином, малі інноваційні підприємства, як суб'єкти інноваційного підприємницького сектора разом з середнім і крупним бізнесом, є важливим компонентом національної інноваційної системи, оскільки виступають як сполучна ланка між наукою і виробництвом.

Сьогодні в Україні малий інноваційний бізнес розвивається дуже повільними темпами. Дослідження умов функціонування малого інноваційного підприємництва на сучасному етапі показало, що інноваційна активність малих підприємств в нашій країні занадто низька, технологічна база підприємств оновлюється повільно, існує роз'єднаність між учасниками інноваційного процесу. Так, наприклад, статистичне обстеження за європейською програмою CIS, яке спрямоване на збір інформації щодо продуктивних, про-

цесових, організаційних та маркетингових інновацій, показало, що рівень інноваційної активності серед великих підприємств (понад 250 осіб) становить від 23% до 49%, серед середніх (50–249 осіб) – 11–29%, серед малих підприємств (10–49 осіб) – 7–23% [11]. Подібна ситуація склалася багато в чому через недостатню державну підтримку розвитку малого інноваційного підприємництва.

Головною метою стратегії у сфері розвитку малого і середнього бізнесу є створення сприятливих умов для його стійкого зростання з урахуванням соціально-економічних пріоритетів окремих територій. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що жодна держава не може розвивати свою економічну систему без становлення сфери «малої економіки». Малий і середній бізнес, у свою чергу, не може розвиватися без ретельно розробленої комплексної політики підтримки його з боку держави, яка здійснюється в різних формах (в першу чергу шляхом податкових пільг, дотацій, пільгового банківського кредитування, ухвалення і виконання інноваційного законодавства, розробка і реалізація конкретних комплексних перспективних програм розвитку малого підприємництва).

По-четверте, значну увагу потрібно приділити розвитку інфраструктури, фінансовій підтримці науки і інноваційної діяльності шляхом створення і розвитку державного інноваційного фонду, державного фонду фундаментальних досліджень, фондів підтримки наукових ініціатив, фінансово-кредитних компаній, венчурних фондів.

В розвинених країнах механізми венчурного фінансування інноваційних проектів широко використовуються на практиці вже не одне десятиліття і набувають останніми роками все більш широкого поширення. В Україні розвиток інституту венчурних інвестицій має викривлений характер, що полягає у переважному використанні організаційної форми венчурних фондів в інтересах окремих компаній та інвесторів всупереч загальнодержавним інтересам. Так, І. С. Кузнєцовою, проаналізовано стан ринку венчурного капіталу в країні, та зроблено висновки, що збільшення капіталізації венчурних фондів на сьогодні не приводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки, при цьому фонди використовуються як інструменти оподаткування. Однією із основних причин такого явища є те, що за умов розбалансованої інституційної системи інвестиції в окремі галузі традиційної економіки мають надвисокий рівень доходності за відносно короткий термін інвестування та за умов суттєво низького рівня ризику (наприклад, в сфері будівництва за останні три роки рентабельність склала від 200 до 500 відсотків, при тому що обіг коштів в сфері нерухомості складає 2–3 роки, а термін від вкладення до виходу з інноваційного проекту складає в середньому 7–8 років). Організаційна форма венчурних фондів нерідко використовується як інструмент зниження податкових витрат, що дає можливість інвесторам оптимізувати оподаткування законним способом, оскільки згідно з законодавством венчурний фонд не є платником податку на прибуток і вкладені в нього кошти знаходяться поза оподаткуванням на протязі всього строку діяльності фон-

ду, а якщо на момент закриття венчурний фонд виявиться збитковим, зобов'язань щодо сплати податку на прибуток не виявляється взагалі [13].

Це свідчить, що український венчурний бізнес таким є лише формально, а насправді відсутні його важливі характеристики – інноваційна компонента, ризикованість та класична орієнтація на інноваційні проекти, співпраця з технопарками, бізнес-інкубаторами та ВНЗ. Більш того, майже немає національного венчурного капіталу, на відміну від Фінляндії, де більше 80% коштів венчурного ринку, носять національний характер, чи Великобританії, де цей показник сягає 40% [14].

Для успішного розвитку венчурних фондів і венчурної індустрії в цілому необхідна інфраструктура і працюючі інструменти як для «входу» інвесторів в бізнес, так і для «виходу» з нього. Можливими варіантами виходу інвесторів можуть бути: продаж бізнесу стратегічним інвесторам, іншому венчурному фонду, або продаж через відкриті торги на біржі. На сьогодні реально працюючих інструментів по виходу венчурного інвестора з компанії після завершення проекту в Україні практично немає, тому з метою розвитку інфраструктури венчурного інвестування необхідно розробити державну стратегію розвитку фондового ринку і стимулювання довгострокових інвесторів. Тому, інституційне оформлення венчурного ринку і розвинутої інфраструктури, біржі «високих технологій», а також стимулювання активності венчурних фондів повинні здійснюватися з активною участю держави.

Заходи державної підтримки розвитку венчурного капіталу діляться на прямі та непрямі. Пряме регулювання припускає здійснення прямих державних інвестицій в пайовий капітал інноваційних фірм, надання грантів на створення нових інноваційних фірм, надання активів спеціальним фондам, що здійснюють підтримку розвитку ринку венчурного капіталу. Непрямі заходи передбачають розвиток конкурентних фондових ринків, спрощення процедури формування фондів венчурного капіталу, розширення спектру фінансових продуктів, стимулювання взаємодії між великими і малими підприємствами і фінансовими інститутами, використання механізму податкових пільг і преференцій, правове забезпечення.

Для реалізації розвитку венчурного інвестування в Україні, завданням державних органів влади є розробка і впровадження механізму, здатного повернути венчурні інвестиційні компанії до інвестування в малий бізнес в інноваційній сфері. Складовими елементами цього механізму є такі:

- створення державного підприємства «Національна венчурна компанія», що забезпечить фінансову підтримку інноваційних проектів шляхом пільгового кредитування, компенсації відсоткових ставок за банківськими кредитами та надання гарантій;
- акціонування Національної венчурної компанії шляхом створення публічного акціонерного товариства, в якому 100% акцій належить державі, та прийняття рішення про додаткове залучення коштів вітчизняних та іноземних банків, ЄБРР, Російської

венчурної компанії та інших міжнародних венчурних компаній.

- конкурсне обирання компанії по управлінню активами та утворення пайових інноваційних фондів спільного інвестування з перспективних напрямів розвитку науки і техніки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, створення умов для розвитку в Україні інноваційної економіки дозволить забезпечити підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників шляхом технологічної модернізації національної економіки, підвищення рівня їх інноваційної активності, виробництва інноваційної продукції, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для стабільного економічного зростання та покращення добробуту людини.

Література

1. Покропивний С. Інноваційний менеджмент в ринковій системі господарювання // Економіка України. – 2005. – № 2. – С. 34–38.
2. Петрина М. Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України // Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 35–40.
3. Федулова Л. І., Пашута М. Т. Розвиток національної інноваційної системи України // Економіка України. – 2005. – № 4(521). – С. 35–47.
4. Антонюк В. П., Дорофієва Ю. С. Оцінка рівня інноваційного розвитку регіонів України. Напрями і моделі трансформації інноваційної діяльності у контексті міжнародної інтеграції: Тези доп. і повідом. Між нар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 18–19 жовтня 2007 р.) / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – С. 166–168.
5. Федулова Л. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4(13). – С. 157–165.
6. Федірко О. А. Роль інновацій у формуванні конкурентних переваг національної економіки. – Автореферат – Київ – 2005.
7. Концепція розвитку наукової сфери України // Економіст. – №10. – 2006. – С. 20.
8. Исмаилов Т. А., Гамидов Г. С. Инновационная экономика – стратегическое направление развития России в XXI веке. // Инновации, №1, 2003 г.
9. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8.09.2011 року № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/laws/
10. Розпорядження КМУ від 17 червня 2009 р. N 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.licasoft.com.ua/component
11. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Інноваційний розвиток економіки: модель, система, управління, державна політика / За ред. д-ра екон. Наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: «Основа», 2005. – 552 с.
13. Кузнєцова І. С. Інститут венчурних інвестицій: стан та перспективи розвитку в Україні. – Наука та інновації. – 2008. – Т 4. – № 1. – С. 87–95.
14. Яворська Л. М., Бовдир І. І. Тенденції та необхідні заходи державної політики для розвитку венчурної галузі в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua>.